

«EL QUE EMPODERA L'INDIVIDU ÉS LA SEVA INNOCÈNCIA I NO LA SEVA VICTIMITZACIÓ»

SI RENÉ GIRARD HA FET UNA APORTACIÓ CLAU A LA HISTÒRIA DEL PENSAMENT, AQUESTA ÉS LA SEVA TEORIA MIMÈTICA, QUE APLICA A *VEIG SATANÀS CAURE COM EL LLAMP* (FRAGMENTA) MILLOR QUE ENLLOC. L'ASSAIG, QUE ARRIBARÀ A LES LLIBRERIES AL MES DE MAIG, ÉS LA PRIMERA OBRA DE RENÉ GIRARD TRADUÏDA AL CATALÀ. EN PARLEM AMB EL FILÒSOF VÍCTOR PÉREZ I FLORES, AUTOR DEL PRÒLEG

ANNA PUNSODA
Traductora i escriptora

A la teva introducció expliques que a l'arrel de la teoria mimètica hi ha el desig mimètic. **¿Què és, aquest desig mimètic?**

El desig mimètic és un desig triangular, en el sentit que implica tres agents: segons Girard, a cada subjecte humà li és connatural el fet de desitjar, però tots necessitem un model que ens assenyali l'objecte a desitjar. En el fons, l'objecte només és un símbol del que en realitat volem, que és destronar aquest model i convertir-nos en ell. Quan som nens, els models són els pares. Quan anem creixent, els models poden ser externs o interns: si no formen part de la nostra quotidianitat (si

són externs) no són problemàtics, però si estan al mateix pla de realitat que nosaltres (si són interns) creen rivalitats mimètiques.

Girard cita Lévi-Strauss i ens diu que aquest fenomen no és una cosa que ens passi com a individus, sinó, estructuralment, com a éssers socials. Es tracta d'un universal cultural que passa d'un pla psicològic a un pla social i cultural. De fet, segons Girard, aquest és el constructe mitjançant el qual es creen les comunitats polítiques.

¿I com es passa d'un pla psicològic a un pla polític?

Pensa que aquestes rivalitats mimètiques creen una cultura de la re-

venja, una llei del talió. Això genera situacions extremes: jo et mato el fill i, com a conseqüència, tu em mates la filla. Ens movem en el pla del «tots contra tots». D'aquest pla Girard en diu «crisi mimètica», que només pot resoldre's mitjançant el mecanisme del boc expiatori, una figura que dona pau i crea comunitat política.

¿Quin perfil té, el boc expiatori perfecte?

D'entrada s'escull una víctima a la qual es considera culpable del malestar general. La víctima perfecta sol ser algú amb el prestigi perdut. Un estranger, per exemple. O un orfe. Algú que socialment està desprotegit. És el cas d'Èdip, l'heroi que ve de der-

Víctor Pérez i Flores, autor del pròleg de *Veig Satanàs caure com el llamp* (Fragmenta). Foto: Maria Moreno

rotar l'esfinx, que ha salvat el poble i té dret a casar-se amb Jocasta. Però aleshores arriba la pesta, es busca un culpable i el poble l'assenyala a ell perquè ha jagut amb la seva mare.

Ara bé, per il·lustrar això no cal que ens ubiquem en una mentalitat mítica. Ara passa exactament el mateix. Arran del coronavirus es trenen interdicte que situen grups socials als marges i llavors els declarem culpables. Són processos que es retroalimenten: la víctima no té capacitat de resposta i accepta la seva transgressió i la culpabilitat. També Èdip s'arrenca els ulls i marxa a l'exili. Ell és l'exemple paradigmàtic de víctima en els mites arcaics, on la violència queda tapada pel bé de la comunitat.

¿Què distingeix la violència mimètica dels mites arcaics de la que podem trobar a la Bíblia?

A la Bíblia, tot aquest procés de violència mimètica ja no s'explica des del punt de vista dels botxins, sinó de la víctima. Job és un home ric que ho ha perdut tot i es converteix en la víc-

«L'ACTITUD DE JESÚS ÉS UNA MANERA DE DESVETLLAR LES CONSCIÈNCIES I DE POSAR DE MANIFEST QUE LES CULTURES ESTAN CONSTRUÏDES SOBRE LA MORT DELS INNOCENTS»

tima expiatòria perfecta, però ell no accepta la seva culpabilitat i, per tant, el mecanisme del boc expiatori no funciona. Tampoc Jesús accepta la culpa. Per això no es diu a si mateix que és un boc expiatori, sinó l'anyell de Déu. El Fill de Déu és algú que denuncia el procés de violència que s'ha fet contra ell.

L'actitud de Jesús és una manera de desvetllar les consciències i de posar de manifest que les cultures estan construïdes sobre la mort dels innocents. Tots som part d'aquesta violència inaugural que fins a la seva figura s'havia mantingut oculta. Això suposa un canvi de paradigma, perquè per

primer cop a la història es dona poder a les víctimes (un poder que per definició no tenen, perquè les víctimes són impotents) i canvia radicalment la consideració cap a elles.

I fins avui.

Sí. Avui avorrim la violència però idolatrem les víctimes. Creiem que ser víctima és bo i ser innocent és dolent perquè si ets innocent ets un calçasses. Però el que empodera l'individu és la seva innocència i no la seva victimització, perquè ser víctima depèn d'haver patit violència, però ser innocent depèn de no cometre violència. Ser víctima no hauria de ser mai una condició desitjable. Associar-la a una possible obtenció de beneficis ens aboca a la impotència i a la pèrdua de llibertat.

Si em preguntes per què, perquè la nostra societat està preocupada per les víctimes com no ho havia estat mai cap altra societat abans, et diré que per la secularització del cristianisme. Sense la crucifixió no hi hauria cura de les víctimes. O no de la mateixa manera. —